
INHOUD

- 1 Sellinger 7
- 2 Weland 39
- 3 Chevrolet 55
- 4 Malte 87
- 5 Lilith 129
- 6 Tages 167
- 7 Vollers feest 193

I

SELLINGER

Een jonge vrouw liep met haar hond langs het kanaal. Alles aan haar straalde, haar gezicht, haar ogen, haar opgewekte, bijna dansende manier van bewegen – ze droeg een vrolijke, met bloemen bedrukte rok die soms speels hoog dreigde op te waaien. Zolang ze nog in het dorp was, duwde ze de rok steeds weer zedig op zijn plaats, eenmaal daarbuiten liet ze de wind zijn gang gaan.

Zorgeloze mensen zijn waarschijnlijk ook gelukkig en in het voorjaar van 1951 was Else Obbinge dat ook. Af en toe onderbrak ze haar wandeling en draaide ze zich om naar de huizen die ze zojuist achter zich had gelaten. Ze lachte, daar lag haar dorp, daar in Wenst was ze geboren, daar had ze in het laatste oorlogsjaar haar tweeling gekregen met de blauwe viooltjesogen van hun moeder en de bruine krullen van hun vader.

Ze had zich alweer omgedraaid en haar wandeling vervolgd, vooruitgegaan door de uitgelaten hond. Af en toe floot ze schel tussen haar tanden om hem tot de orde te roepen, soms floot ze zomaar, omdat ze er plezier in had.

Terug in het dorp viel haar op dat er aan de overkant van het kanaal een wijnrode Amerikaanse auto voor café Veenzicht stilhield. Ze bleef staan om te kijken. Twee mannen stapten uit. Een van hen was lang en mager en droeg een donkere bril – misschien wilde hij zich erachter verschuilen, toch wist Else Obbinge onmiddellijk wie hij was, ze herkende zijn pezige gestalte en de weerbarstige,

rossige krul die hem op het voorhoofd viel – er was er maar één die zo'n krul had. Intuïtief deed ze een stap achteruit, de schaduw in, ze wilde niet gezien worden.

Onmiddellijk was zijn naam er: Heiman Sellinger. Twee woorden die onwennig aanvoelden.

'Heiman Sellinger. Hij leeft dus nog,' fluisterde ze ongelovig.

Thuis bleef de naam doorzeuren, steeds maar weer zei ze tegen zichzelf: 'Hij is teruggekomen.' Ze wist niets anders te verzinnen.

Even weerstond ze de verleiding om uit het erkerraam van haar slaapkamer op de eerste verdieping te kijken, vanwaar ze Veenzicht en de auto kon zien, tenslotte gaf ze eraan toe.

De wijnrode auto stond er nog.

Na een kwartier gaf ze op, er was niemand naar buiten gekomen. Zich omdraaiend viel haar oog op het omwoelde bed dat ze met haar man deelde en vergeten was op te maken. Een moment lang, één tel misschien was het haar vreemd, alsof ze het nooit eerder had gezien; het ging voorbij, maar terwijl ze de trap afliep, ging er een vlaag van angst door haar heen, het was alsof de grond onder haar wegzakte.

Ze ging aan de keukentafel zitten en staaarde uit een achterraam naar buiten, naar de aardappelakkers die zich achter het huis uitstrekten. Tot aan de horizon lag er een groen waas over de velden, daarachter strekten ze zich nog verder uit, vlak en eindeloos ver, zo leek het – en boven alles drukte de onverschillige hemel.

'We hebben hier veel hemel,' mompelde ze afwezig. 'Eigenlijk veel te veel.'

Achter het huis hing het ondergoed van haar man en haar kinderen aan de waslijn. Haar man leek in niets op Heiman Sellinger. De Heiman Sellinger die ze had gekend, had geen hoofd met vriendelijke bruine krullen en ondiepe ogen gehad zoals Edzo Obbinge, hij had ook nooit op een kegelclub gezeten of postzegels verzameld.

Eigenlijk had ze vroeger al nooit precies geweten wat Heiman wel had gedaan. Voor de oorlog reed hij rond op een motorfiets en zij zat achterop. Onderweg had ze de armen om zijn middel geslagen en het hoofd tegen zijn rug gevlijd. Ze hadden bij elkaar gehoord, voor altijd – zo achter zijn rug had ze zeker geweten dat ze elkaar nooit in de steek zouden laten. Op de dag dat ze zich aan hem had gegeven, had ze glimlachend naar de hemel en naar de kruinen van de eiken hoog boven haar gekeken, tot er iets in haar lichaam aanzwol en alles voor zich opeiste. Op dat moment was haar leven in een definitieve plooi gevallen.

Abrupt stond Else Obbinge op. Dat was toen, alles was nu anders. Er waren nu kinderen en Edzo Obbinge was er ook, de hoofdonderwijzer die haar man was geworden. Ze keek naar het wasgoed aan de lijn, waar onderbroeken opbolden in de voorjaarsbries. Vergeefs probeerde ze haar gedachten van zich af te schudden en te doen wat ze zich die dag had voorgenomen, maar in plaats daarvan bleef ze lusteloos naar buiten kijken en had last van *wènst*.

2

In het vroege najaar van 1942 had Heiman Sellinger onverwacht aangekondigd dat hij wegging. Het was een kort afscheid geweest. Hij had ook niet willen vertellen waar-

om hij vertrok en waar hij naartoe ging, het was beter dat ze dat niet wist. Hij ging gewoon. Er was die dag beheerste woede in zijn gezicht geweest, hij had weinig aandacht voor Else gehad, zijn geest was al weg geweest, over de velden kijkend had hij zijn ogen half toegeknepen, alsof er aan de horizon gestalten waren verschenen die hem verontrustten. Zij had niemand gezien.

Verslagen had Else hem aangehoord, hem vragen gesteld en geen antwoorden gekregen. Uiteindelijk had ze alle nutteloze dingen gezegd die vrouwen al eeuwen hadden gezegd, wanneer hun man met onbekende bestemming vertrok. Geprikkeld had hij de schouders opgehaald en gezegd dat hij weer zou terugkomen, daarop moest ze vertrouwen, alleen wist hij niet wanneer. In de tussentijd moest ze doorgaan met haar leven, alsof hij nooit had bestaan.

Ze had zich heilig voorgenomen op Heiman te wachten, ze was nog jong, met haar eenentwintig jaar had ze nog zeeën van tijd. Voor haar zou hij altijd bestaan.

Maandenlang had ze aan de weg gestaan die Wenst met de wereld verbond in de hoop hem al van ver te zien aankomen. Als de bus bij de halte stopte, bleef ze staan om te zien wie er uitstapte.

Hij was er nooit bij.

Bij heldere nacht, als de hemel vonkte van de sterren zag ze soms steelse bewegingen aan de horizon en herinnerde ze zich dat Heiman had gezegd dat hij ze bij klare lichte dag had gezien en had geweten wat ze betekenden en dat hij ze uit de weg moest gaan. Lang kon ze zich niet wijsmaken dat ze iets zag, er waren geen soldaten in de buurt die daarginds aan de horizon een zaak konden heb-

ben – bij slecht weer viel er niets te zien.

Pas een maand na zijn vertrek begreep ze, door een verder onbetekenend voorval, waarom Heiman zo overhaast was weggegaan. 's Zaterdags had ze bij de bakker op haar beurt moeten wachten. De weduwe Appel-Krummelkes stond voor haar. Terwijl de adem van de vrouw piepte en haar korset kraakte, bekeek ze Else van top tot teen met een schadelijk lachje.

'Is je joodje met de motorfiets er niet meer?' vroeg ze zoetsappig. Nieuwsgierig sloeg de weduwe de uitwerking van haar woorden gade.

Else had haar niet-begrijpend aangekeken, toen was het tot haar doorgedrongen waarom Heiman Sellinger zo overhaast was vertrokken. Een paar tellen lang had Else de glimlachende vrouw sprakeloos aangestaard, toen was ze de winkel uit gerend en was blijven rennen tot ze een paar straten verder buiten adem abrupt bleef staan, niet langer wetend wat te doen; er waren stemmen in haar hoofd, die allemaal opgewonden door elkaar heen praatten maar niets zeiden wat ze verstond.

Ze had het nooit geweten van Heiman, hij had het haar nooit verteld. Hij had ook geen ster gedragen, toen dat verplicht werd. Er waren vast nog wel meer dingen in zijn leven geweest waarvan ze niets wist. Hij had altijd weinig over zichzelf gepraat, wat ze niet vreemd had gevonden – in Wenst praatte men niet over zichzelf.

Toen kort daarop in augustus bekend werd dat 'ze' de joden gingen ophalen, dacht ze dat ze stikte van angst. Waarom had hij niet tegen haar gezegd dat hij moest onderduiken? Ze zou hem ver weggestopt hebben, ze zou hem vol liefde aan haar borst hebben gedrukt, hem ge-

koesterd hebben, verzorgd en getroost.

Haar ouders hadden ernstig het hoofd geschud over het bericht en nietszeggende dingen tegen elkaar gezegd; een enkel woord was het, soms een zin van een paar woorden. Else's vader ging somber in de achtertuin kijken, waar niets te zien was. Haar moeder wierp een tersluikse blik op haar dochter. Toen die vragend terugkeek, wendde ze haastig het hoofd af. Zij had het dus wel geweten van Heiman.

Vanaf dat moment had ze niet meer geloofd dat hij de oorlog zou overleven.

Nu was hij er weer, opgestaan uit de doden was hij, verborgen achter een zonnebril, komen voorrijden in een wijnrode Amerikaanse auto. Misschien waren zijn ogen de zon ontwend in het donker van de onderduik. En al die tijd had ze hier in het licht gezeten, om halfvijf wachtend op de thuiskomst van haar man en later ook op haar kinderen, maar niet langer op Heiman Sellinger.

3

's Avonds zei ze niet veel. De zoontjes jengelden en speelden met hun eten. Obbinge snauwde dat ze stil moesten zijn en keek haar fronsend aan. Waarom greep ze niet in? Waarom moest hij dat doen?

Ze glimlachte flauwtjes. Daarna boog ze het hoofd en keek naar de barst in haar bord. Obbinge wilde niet dat ze de 'nette' borden op tafel zette, die werden alleen gebruikt als zijn ouders of de wethouder kwamen eten. Zou Heiman Sellinger van gebarsten borden eten? Door haar oogharen gluurde ze naar haar echtgenoot, die bezig was

de kinderen tot rust te brengen, en voelde zich toeschouwer.

Het was geen slecht gevoel.

Toen ze met steeds minder hoop op Heiman wachtte, had Edzo Obbinge zich aangediend. Ze had tegen hem geglimlacht en naar hem geluisterd als hij over de school en zijn postzegels had gesproken, maar nog altijd had ze afstand van hem gehouden. Tijdens een verjaarsvisite waar veel en te hoog werd gelachen – waarom eigenlijk, waren ze bang? – vroeg iemand zich ineens hardop af wat de moffen in vredesnaam met al die joden moesten die ze aan het ophalen waren, waarop een ander in de stilte die daarop viel, antwoordde door mistroostig met zijn wijsvinger als een mes over zijn keel te strijken. Er werd zenuwachtig gegiecheld, maar er was niemand die hem tegensprak.

Else was eerder weggegaan, verweesd en boos had ze tot het laatste huis van het dorp gelopen en daar over de velden naar het oosten gekeken. Misschien was hij daar, misschien zat hij vlakbij, met bonkend hart in een aardhol. Ze wist het niet zeker, misschien zou ze het nooit weten.

Machteloosheid slijt niet, het wordt hoogstens gewoon dat die er is. Waarschijnlijk dacht nu niemand meer aan Heiman Sellingier, het leven gaat verder, nietwaar. Zij was waarschijnlijk de enige in het dorp die soms nog aan hem dacht. Hij had dan wel gezegd dat hij zou terugkomen, maar daar was die wijsvinger die over de keel streek en aan elke illusie een eind maakte.

Langzaam was hij in haar gestorven, ze groef zijn graf in haar herinnering en bedekte het liefdevol met woorden van zand en steen. Telkens als ze daarna weer eens aan hem dacht, bracht ze bloemen naar een dode.

Vandaag was hij ineens weer onder de levenden verschenen, nog altijd viel de rossige krul op zijn voorhoofd. Ze keek naar Obbinge die een sigaret had opgestoken en de as ervan aftipte op zijn bord. In 1944 had ze op de burgerlijke stand ja tegen de ambtenaar gezegd, terwijl ze Edzo Obbinge ernstig en met iets van verwondering had aangekeken, alsof ze hem voor het eerst zag. Hij was het dus, dit was dus de man van haar leven. Straks zou hij op zijn bord de sigaret tussen de etensresten uitdrukken.

Die nacht lag ze wakker en keek ze naar zijn slapende bruine krullen. Geruisloos gleeed ze uit bed en ging naar beneden. Aan de keukentafel naar buiten de heldere nacht in kijkend, zag ze dat het felle maanlicht de velden in een bijna zilverachtige gloed had gezet. Het benam haar de adem, hier in dit betoverde land had ze misschien wel met Heiman Sellingier kunnen wonen, ver van het gemene leven.

Uiteindelijk had ze niet op zijn terugkeer gewacht. Langzamerhand week geworden door het aandringen van Obbinge, de kegelavondjes en de aanmoedigingen van haar omgeving, die vond dat ze aan hem 'een goede' had, ging ze hem met andere ogen bekijken. Verwonderd stelde ze vast dat er in het dorp over haar werd gesproken, men keek haar na op straat: kijk, daar gaat dat *wichje* van Sierema, die het nieuwe hoofd van de school kan krijgen.

Ze boog het hoofd, omdat ze Heiman had verraden voor de handvol zilverlingen die Edzo Obbinge heette en uit Wildervank kwam. Ze had niet genoeg in Heimans terugkeer geloofd, ze had niet het geduld gehad dat hij van haar had gevraagd. Ze had de geruchten gehoord en de vinger over de keel zien gaan en had daarna gehoorzaamd

aan de wetten van Wenst, dat je in ongewisse tijden moest nemen wat je in de schoot geworpen kreeg, ongeacht of je het nu wel zo graag wilde, want in de rest van je leven kon je schoot wel eens leeg blijven. Ze moest eerlijk zijn, ze had oprecht geloofd dat ze het goed zou krijgen met Edzo Obbinge, ook toen ze al gauw, zonder dat ze er erg in had, in de gestaag draaiende tredmolen terecht kwam waarin iedereen die ze kende allang voortging, langzaam vergetend waarom ze eigenlijk op aarde waren.

Midden in de nacht uitkijkend over zilverwitte velden, stond Else Obbinge op en liep naar buiten. Het licht was koel en aangenaam op de huid.

‘Ik ben Else,’ zei ze zacht. ‘Ik woon in Wenst. Ik heb twee kinderen.’ Dat was alles wat ze na al die jaren was, meer zou ze nooit zijn. Waarom ze van haar kinderen hield, vroeg ze zich niet af, ze was hun moeder, ze droeg de jongetjes nog altijd onder haar hart als een vreemd maar onvervreemdbaar deel.

Daarna zei ze: ‘Ik heb een man, tot twee uur vanmiddag was ik gelukkig met hem.’

Toen ze weer in bed kroop, merkte ze dat Edzo Obbinge wakker was.

‘Waar ben je geweest?’ vroeg hij.

‘Buiten, even een luchtje scheppen.’

‘Zo? In je nachtjapon?’

‘Ja.’

‘Wat als iemand je zo gezien heeft? Wat zullen de mensen wel niet denken?’

‘Misschien zullen ze denken dat ik een *widde juvver* of zo was,’ antwoordde ze onverschillig en draaide hem haar rug toe.

De wijnrode auto kwam niet terug.

Toen ze een paar dagen later met de kinderen bij haar ouders op bezoek ging, nam haar vader haar apart.

‘*Mamme* wil niet dat ik je dit vertel. Waarschijnlijk heeft ze gelijk en is het niets.’ Hij zweeg, overwegend of hij het wel zou vertellen.

‘Wat is niets, *pabbe*?’

Hij zuchtte en antwoordde dat er twee dagen geleden iemand voor haar aan de deur was geweest.

Ze wilde weten wie.

Hij keek opzij en vroeg zich af of hij wel zou antwoorden. Toen vertelde hij dat het die jongen Sellinger was, die jongen met wie ze vroeger wel eens ritjes maakte op de motor. Hij dacht dat ze het misschien prettig zou vinden om te horen dat hij nog leefde.

Ze knikte.

‘We hebben hem gezegd dat je niet meer bij ons woont en dat je getrouwd bent en kinderen hebt.’ Opnieuw ontweek hij haar blik.

Ze wilde weten wat Sellinger had gezegd.

Haar vader haalde de schouders op en antwoordde dat hij wat had gelachen en geknikt, alsof hij altijd wel had geweten dat het zo zou lopen.

Terug thuis was ze aan de keukentafel gaan zitten en had ze naar buiten gekeken. Haar ogen waren hard en grimmig. Dit was een land zonder echo, niemand kreeg hier ooit antwoord op zijn vragen, misschien wel omdat er hier geen antwoorden waren. De leegte daarbuiten kende geen vergeving.

De kinderen hadden gemerkt dat hun moeder niet in haar gewone doen was. Stil als bange katten slopen ze om haar heen, overlegend wat ze tegen haar zouden zeggen. Toen ze haar hand naar een van hen uitstreckte, deinsde het kind geschrokken achteruit. Ze lachte vreugdeloos, het leek alsof het haar amuseerde dat de jongen bang voor haar was. Ze keek hem strak aan, er moest iets verontrustends in haar gezicht zijn geweest waardoor hij begon te huilen. Ze zuchtte, ruw trok ze het jongetje naar zich toe waarop het zich aan haar vastklemde, bang door haar te worden verstoten.

5

Nadat ze met de hond had gewandeld, ging ze niet meteen naar huis, maar liep ze de brug over naar café Veenzicht. Binnen was er niemand behalve de kastelein, de oude Eylert Schering, die aan een tafeltje de krant van gisteren las. Hij was verbaasd Else te zien, zij en haar man kwamen nooit in Veenzicht. Onwennig keek ze om zich heen. Alles wat er stond, was gebruikt of versleten, leek het, zelfs het laffe licht ontkwam er niet aan, zodra het binnenviel werd het geel en verbruikt.

Haastig zei Else dat ze niets kwam drinken, ze wilde alleen maar iets vragen. Of de oude Schering wist of Heiman Sellinger vorige week hier was geweest.

Nadenkend wreef hij over zijn kin en knikte bedachtzaam. Heiman Sellinger? Ja, dat kon wel eens zo wezen. Waarom wilde ze dat weten?

Had hij gezegd waarvoor hij naar Wenst was gekomen?
Jawel. Zijn ouders hadden voor de oorlog in Winscho-

ten gewoond, maar hadden hier grond die nu van hem was, omdat ze niet waren teruggekomen. En er waren ook nog panden. Meer wist hij niet. Hij had horen zeggen dat de jonge Sellinger in Stadskanaal logeerde, in hotel Dopper, tot hij zijn zaken hier had geregeld. Daarna zou hij wel weer vertrekken. Zeg nu zelf, wat had hij hier nog te zoeken? Niets toch? Iedereen was dood. Peinzend keek de oude Schering naar buiten. Een wolk schoof voor de zon, het licht in het café doofde.

Onderweg naar huis kwam Else langs de lagere school. Door de openstaande ramen hoorde ze hoe Obbinge zijn leerlingen liet hoofdrekenen. Achter zijn rug hing de blinde kaart van de provincie.

6

Zondagochtend kroop Obbinge op haar. Ze liet hem zijn gang gaan zonder zelf mee te doen, hij scheen het niet te merken.

Toen hij zich had aangekleed om de kinderen te wekken, bleef ze alleen in bed achter. Ze trok de dekens over zich heen en dacht aan Heiman Sellinger, aan zijn glanzende auto, aan de zonnebril die piloten altijd droegen, aan dat elegante, lichte zomerkostuum. Ze draaide zich op haar zij en legde haar hand tussen haar benen terwijl ze probeerde zich zijn gezicht voor de geest te halen – het lukte haar niet goed, steeds week het terug, alsof het niet herinnerd wilde worden en voor haar onzichtbaar wilde blijven. Die krul op zijn voorhoofd was er wel, die had ze gezien, maar zijn ogen achter die zonnebril waren voor haar verborgen gebleven. En zijn handen dan? Ze waren

slank en hadden lange, sierlijke vingers – ze had altijd van zijn handen gehouden, die zouden toch niet veranderd zijn? Nee, die niet, die had een mens voor altijd.

Als ze werkelijk had geloofd dat hij terug zou komen, was alles anders geweest, zou ze nu iemand anders zijn geweest. Elegant zou ze zijn geweest, iemand die de wereld over de rand van haar zonnebril bekeek.

Plotseling werden de dekens van haar weggetrokken. Ze schoot overeind en keek naar de tweeling die haar aan het voeteneind met de dekens nog in hun handen verbouwereerd aankeken. Ze hadden hun moeder nog nooit zo gezien, met zo'n vreemd van ingehouden woede vertrokken gezicht.

7

's Middags belde ze hotel Dopper in Stadskanaal. Of ze meneer Sellingier kon spreken.

Meneer was er niet.

Ze vroeg of ze een bericht voor hem kon achterlaten. Ze gaf haar meisjesnaam, haar telefoonnummer en de tijdstippen waarop hij haar kon bellen – dat waren de uren dat haar man op school was.

Twee dagen bleef ze steeds in de buurt van de telefoon, zich inbeeldend wat ze tegen hem zou zeggen, zonder dat ze iets kon verzinnen, het was steeds verontschuldiging wat ze bedacht, verwijtend, koel. Intussen voelde ze een onbedwingbaar verlangen om zich aan hem over te geven, om zich zoals vroeger in hem te verliezen en alles achter zich te laten – stel dat de tweeling er niet was geweest... Het was alsof haar hart werd openge-

sneden en alles wat zich daarin bevond voor haar werd uitgestald. Ziehier: je intieme wereld, je fantasieën en je wensen. Kies, Else.

Toen haar man op de tweede dag vroeger thuiskwam, ging ze teleurgesteld – maar tegelijk ook een beetje opgelucht – boodschappen doen. Misschien had Heiman geen tijd gehad haar te bellen of had de receptionist vergeten de boodschap over te brengen. Waarom zou hij haar ook willen terugzien? Hij wist toch al dat ze niet op hem had gewacht, dat ze was getrouwd en twee kinderen had. Wat had hij nog bij haar te zoeken? Zij was hem ontrouw geweest en hij wist dat nu.

Toen ze thuiskwam zei haar man dat er iemand voor haar gebeld had. Een man. ‘Selger’ of zoiets heette hij. Hij keek haar vragend aan.

Ze verstijfde.

‘Ken jij iemand die zo heet?’

Ze dacht na, balde haar vuisten – toen schudde ze langzaam het hoofd. *Nee, ze kende hem niet meer.*

Hij vroeg wat zo’n wildvreemde van haar wilde.

Onverschillig haalde ze de schouders op. Geen idee.

‘Weet je zeker dat je hem niet kent?’ Er klonk ineens achterdocht in zijn stem. ‘Er is toch niet iets dat je voor mij verbergt?’

‘Hoe kom je erbij,’ antwoordde ze ineens lachend, haar ogen straalden. Heiman had gebeld. En ze had zonder wroeging gelogen.